

Методичні рекомендації щодо професійного розвитку та самоосвітньої роботи вчителів іноземної мови

XXI століття – це століття, коли інформаційні технології є невід’ємною частиною життєвого простору людини. Сьогоднішній день пропонує нам високий темп і обсяг змін та інноваційних процесів у кожній сфері нашого життя. Нині з упевненістю можна констатувати факт існування нового покоління людей, покоління digital, для яких мобільний телефон, комп’ютер та Інтернет є такими ж необхідними складовими їх життєвого простору, як природа і суспільство. Отже, необхідно змінювати саме освітнє середовище, зміст освіти, його методи та інструменти, відповідаючи на проблеми, виклики та питання, які має сьогоденний соціум.

На думку американського письменника Елвіна Тоффлера, «у XXI столітті неграмотні не ті, хто не вміє читати і писати, а ті, хто не вміє вчитися, а ще – забувати те, чого навчився, й перевчатися». Формула Нової української школи передбачає формування компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві. Одна із них – володіння іноземною мовою на рівні вільного спілкування. Головна мета навчання іноземної мови у початковій школі – формування в учнів комунікативної компетентності, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями молодших школярів. Важливе завдання на початковому етапі – розвивати позитивну мотивацію до вивчення іноземних мов (це найважливіший психологічний фактор успішного вивчення іноземних мов) через інтерес до пізнання навколишнього світу. Необхідно формувати в учнів здатність і готовність до іншомовного навчання на наступному етапі основної школи.

Завдання, котрі стоять перед предметом «іноземна мова», повинен вирішувати методично грамотний вчитель, який володіє сучасними технологіями навчання, знає психолого-педагогічні особливості учнів. Оскільки професійний розвиток учителів іноземних мов відбувається за умов його безперервності, то ми розглядаємо цей процес як структурну та змістову єдність курсів підвищення кваліфікації, науково-методичної роботи та самоосвіти педагогів протягом усієї професійної діяльності.

Основними новаціями в підходах до викладання іноземної мови в Україні, що базуються на європейському досвіді, є:

- відхід від пострадянської методики; дотримання змісту Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти;
- компетентісний підхід у навчанні іноземних мов, розвиток компетенцій у всіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання, письми й говорінні);
- мінімізація використання рідної мови у процесі комунікації, інтерактивність навчання, динамічність та різноманітність завдань на занятті;
- максимальне залучення кожного учня у процес опанування мови;
- чітко визначені критерії, за якими здійснюється оцінювання рівня володіння мовою;
- діяльнісно-орієнтований підхід, що зумовлює вивчення матеріалу, максимально наближеного до реальних життєвих ситуацій та потреб користувачів;
- зміна ролі викладача та впровадження педагогіки партнерства;
- активне використання мультимедійних засобів, аудіо- та відеоматеріалів, мережі Інтернет для створення мовленнєвого середовища для учнів, застосування сучасних пристроїв для пошуку та оброблення інформації;
- організація проєктної роботи учнів, застосування нестандартних і творчих завдань;
- залучення учнів до культурно-освітніх заходів, що проводяться іноземними мовами в позааудиторний час.

Європейський досвід показує, що найбільш ефективним у навчанні іноземних мов є компетентісний підхід, спрямований на розвиток практичних умінь, формування навичок і набуття досвіду користування повним набором теоретичних знань на практиці. За такого підходу іноземна мова є засобом та знаряддям для вирішення практичних завдань у співпраці з іноземними партнерами, а не самоціллю, мовою заради мови, яка так і залишиться на рівні підручника й навчальної аудиторії і не використовуватиметься в реальному житті.

Європейські методики передбачають, що комунікація розглядається як основна мета використання мови. Саме комунікативний підхід покладено в основу навчально-методичних комплексів, розроблених групами фахівців-методистів, носіїв мови, з урахуванням новітніх досліджень методики навчання, педагогіки, психології та інших суміжних наук.

У навчанні іноземної мови провідним є розвиток компетенцій у всіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності – читання, аудіюванні, письмі й говорінні. Завдяки типовим завданням і вправам у навчально-методичних комплексах з іноземної мови учні поетапно опановують основні стратегії роботи з кожним видом мовленнєвої діяльності, а також звикають до формату проведення міжнародних екзаменів розвивають необхідні навички. Знаючи чітко визначені критерії, за якими здійснюється оцінювання рівня володіння іноземною мовою, учні здійснюють моніторинг власних успіхів і об’єктивно оцінюють власні досягнення.

Ще однією перевагою сучасних європейських комплексів є діяльнісно-орієнтований підхід, що передбачає засвоєння матеріалу, максимально наближеного до реальних життєвих ситуацій та потреб користувачів мовою, завдання для розвитку критичного мислення, прагматичності, такі, що передбачають ознайомлення із реальними подіями, людьми й ситуаціями тощо. Під час вивчення іноземної мови учні розширюють знання в галузі інших наук, розвивають загальні та професійні компетентності, необхідні для продуктивної діяльності у XXI столітті.

Нова парадигма іншомовної освіти базується також на максимальному використанні мультимедійних засобів, аудіо- та відеоматеріалів із подальшим виконанням завдань та обговоренням на кожному занятті; застосуванні мережі Інтернет для створення мовленнєвого середовища для учнів (сайти для самостійного вивчення іноземної мови, безкоштовні дистанційні курси, створення навчальних спільнот у віртуальному середовищі, спілкування іноземною в соціальних мережах); залученні сучасних пристроїв для пошуку та оброблення інформації (смартфонів, планшетів, ноутбуків); організації проєктної роботи учнів, застосуванні нестандартних і творчих завдань; залученні учнів до культурно-освітніх заходів, що проводяться іноземними мовами в позааудиторний час (дискусійний клуб, олімпіади, конкурси, виставки творчих робіт, декади іноземних мов, театральні вистави, англomовні табори тощо); участі у програмах обмінів, стажуваннях і практиках за кордоном.

до 2021/2022 навчального року

Застосування Smart-технологій у професійній діяльності вчителя іноземної мови

Дослідження сучасної науки свідчать про тенденцію переходу пост-інформаційного суспільства у Smart-суспільство, у якому увага актуалізується на осмисленні взаємовідносин людина – освіта. Слово «smart» у перекладі на українську мову означає розумний, тобто такий, що сприяє розвитку розумних технологій у контексті освітнянського простору. Ключовим у властивості «Smart» є здатність взаємодіяти з оточуючим середовищем, тому Smart – це властивість системи чи процесу, що проявляється у взаємодії з оточуючим середовищем і наділяє системою здатність:

- 1) адаптації до умов, що трансформуються;
- 2) самостійного розвитку і самоконтролю;
- 3) ефективного досягнення результату, що їй повинна культивувати інноваційна освіта.

Smart-навчання – це гнучке навчання в інтерактивному освітньому середовищі за допомогою контенту з усього світу, що знаходиться у вільному доступі, який дозволяє розширити межі навчання. За допомогою Smart-навчання створюються умови для реалізації проголошеного ЮНЕСКО провідного принципу освіти XXI століття: «освіта через усе життя» – «Life Long Learning». Smart-навчання дозволяє підвищити доступність освіти завжди, скрізь і в будь-який час.

Основна позиція розвитку освіти сьогодні дуже точно сформульована В. П. Тихомировим, який займався розробкою теоретичних основ дистанційного навчання: «Стара система освіти за жодними параметрами не готує людей для роботи і життя у Smart-суспільстві. Без Smart-технологій інноваційна діяльність неможлива. Якщо система освіти відстає від цих напрямків розвитку, то вона починає гальмувати». Подібна думка прослідковується у праці М. Левіна, який зауважує, що «сучасна система освіти безнадійно застаріває і не відповідає викликам нового часу. Технологічний процес повинен змінити ситуацію».

М. Левін виділяє п'ять головних переваг Smart-освіти: дистанційне навчання, персоналізація, гейміфікація, інтерактивне навчання, навчання через відеоігри.

Дистанційне навчання — сукупність сучасних технологій, що забезпечують доставку інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) від тих, хто навчає (викладачів, вчителів), до тих, хто навчається (студентів чи учнів). На сьогодні порядок організації та запровадження дистанційного навчання ви-

значено Положенням про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 № 1115.

Персоналізація – процес усвідомлення людиною власної особистості як суспільно значимої, результатом чого виступає її активна діяльність, спрямована на трансляцію іншим своєї індивідуальності. Персоналізація, іншими словами, – це потреба індивіда в прояві своєї особистості.

Гейміфікація – це використання ігрових підходів для неігрових процесів, допомагає достукатися до сучасних дітей, які звикли грати в комп'ютерні ігри і спілкуватися в соціальних мережах. Ігрові методики завжди використовувалися в шкільній освіті. Проблема в тому, що класичні освітні методики часто ігнорують простий, але безмежно важливий факт – навчання має приносити радість, воно може і має бути цікавим. Так влаштований мозок людини: коли замість боротьби з нудьгою є позитивні емоції, інформація засвоюється краще. Хороша гра вирішує кілька потреб гравців:

- потреба в автономії – я сам вибираю, грати чи ні, я вибираю, у що грати і як досягати успіху;
- потреба в компетентності – я розібрався і впорався, я перемаю;
- потреба у визнанні – я можу поділитися результатом з друзями та іншими користувачами.

Основна перевага ігрових методик – це ставлення до помилок. Фіксація на помилках призводить до того, що учні більше концентруються на оцінках, ніж на власне знаннях.

У комп'ютерних іграх, навпаки, помилки є основним інструментом досягнення успіху. Ігри дарують можливість зіграти ще раз, щоб виправити попередні помилки. Вони яскраво демонструють, як з кожною невдачею гравець випробує нові варіанти успішного досягнення мети. Граючи, ми знаємо, що немає нічого страшного в невдачі – чим швидше ми зробимо щось не так, тим швидше ми зможемо знайти вірне рішення.

Інтерактивне навчання — це навчання, яке відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень і вчитель є рівноправними суб'єктами освітнього процесу, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють здійснювати. Безпосередньо, сама організація інтерактивного навчання передбачає моделювання різноманітних життєвих ситуацій, спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації, використання ролевих ігор.

Усі інтерактивні технології поділяються на чотири групи: фронтальні

технології, технології колективно-групового навчання, ситуативного навчання та навчання у дискусії. Серед інтерактивних методів широко використовуються такі як: мозковий штурм, мікрофон, коло ідей, робота в малих групах, займи позицію, прес-метод, акваріум, подорож, рольові ігри та інші. Отже інтерактивний — це здатність взаємодіяти в режимі бесіди, діалогу з чимось (комп'ютером), або з кимось (людиною).

Навчальні відеоігри — відеоігри, створені для навчання людей будь-якого віку через надання інформації стосовно якогось об'єкту чи об'єктів, зміни уявлень про ці об'єкти, популяризації ідей та концептів, навчання або допомоги у формуванні якихось навичок. Навчальні відеоігри у процесі гри можуть познайомити дитину з тваринним світом або навчити рахувати, а дорослому допомогти вивчити іноземну мову чи розказати про якісь політичні події, наприклад вибори президента. Під час карантину, викликаного пандемією коронавірусу, відеоігри стали одним із засобів взаємодії, зокрема й для освітян. На відміну від традиційних форм навчання, гра містить дуже важливий компонент – розважальний характер. Це тільки допоміжний інструмент, що дозволяє підвищити пізнавальну активність і мотивацію. Готуючись до проведення уроків та безпосередньо перед використанням гри на занятті, потрібно добре обмірковувати участь і ролі лідерів та малоактивних дітей. Адже гра є гарним засобом виховання волі. Цінність ігрової діяльності вбачається і в тому, що вона має найбільші можливості для формування дитячого колективу, дозволяє здобувачам освіти самостійно вступити в ті чи інші форми спілкування.

Сучасний вчитель повинен уміти працювати в інноваційному освітньому середовищі:

- спілкуватись у соціальних мережах;
- відбирати корисну інформацію;
- працювати з електронними джерелами;
- використовувати освітні онлайн сервіси та платформи;
- вводити елементи гейміфікації в освітній процес;
- розробляти інноваційні навчально-методичні матеріали;
- формувати індивідуальні траєкторії навчання для учнів.

Використання Smart-технологій позитивно впливає на викладання та вивчення іноземних мов. Використання комп'ютера, Інтернету, Smart дошки, мобільних телефонів, введення гейміфікації у процес вивчення мови сприяють підвищенню мотивації учнів до навчання.

Відзначимо основні переваги впровадження Smart-технологій під час вивчення іноземних мов:

- створення комунікативних ситуацій

до 2021/2022 навчального року

і тренування різних видів мовленнєвої діяльності;

- підвищення мотивації та активності учнів;

- інтеграція в автентичне природне середовище спілкування, можливість спілкування з носіями мови ;

- вільне розміщення матеріалів у мережі, доступ до різних джерел інформації;

- оперативний зворотний зв'язок з вчителем та іншими учнями;

- особистісно-орієнтований підхід до навчання, створення індивідуальної траєкторії навчання ;

- більш автономне навчання, що відбувається з урахуванням власних темпів, яке контролюється учнями, та супроводжується вчителем.

Різні технологічні інновації для сфери освіти, що позиціонуються як Smart, наступні: Smart-дошки, Smart-підручники, Smart-проектори, програмне забезпечення для створення і поширення освітнього контенту, що має інтерактивний і комунікативний характер. Аналіз наукової літератури показує, що соціальний сервіс Facebook, Twitter, Instagram, сервіси та інструменти Google, веб-сайт Wiki, подкасти для поширення звукових файлів або відео у мережі Інтернет, блоги, відеохостинг Youtube – все це є Smart-технології, котрі можна і потрібно застосовувати у педагогічній практиці для спілкування, для обміну професійним досвідом, для збагачення змісту занять новим матеріалом, для підвищення мотивації учнів до навчання, для професійного розвитку.

Інструменти Smart-технологій можна розділити на такі групи:

- Smart response (Smart відповідь), Smart store (Smart магазин),

- Smart trainer (Smart тренер),

- Smart interaction (Smart взаємодія).

Соціальні мережі (Facebook, Twitter, Instagram) можна віднести до групи Smart interaction, оскільки вони створюють особливий комунікативний простір та забезпечують взаємозв'язок між вчителем і учнями.

Соціальні мережі користуються неабиякою популярністю серед людей, наприклад, Instagram має 300 мільйонів користувачів щоденно та 500 мільйонів активних користувачів щомісяця. Це робить соціальні мережі ефективною та привабливою освітньою платформою, що здатна розширити навчання за межі навчальної аудиторії. В соціальних мережах можливе створення віртуальних навчальних груп, до яких учитель робить доступ для своїх учнів і розміщує для них необхідний навчальний контент, а учні можуть обговорювати, спільно виконувати завдання і розміщувати результати як індивідуальної, так і групової роботи.

У світі соціальних мереж особливу роль відіграють блоги, які відносимо до групи Smart store, оскільки блоги є

місцем для розміщення навчального матеріалу і засобом спілкування між вчителем і учнями. Вони характеризуються відкритістю і доступністю інформації, лінійністю структури, обмеженим набором функцій у процесі навчання: створення групи-спільноти, на базі якої можуть викладатися фільми та аудіо-записи як викладачами, так і учнями. Робота в команді та створення спільних проєктів зменшують страх учнів допустити помилку. Це багато в чому підвищує їх самооцінку. Ця технологія також привертає увагу значної кількості молоді через активне ведення блогів відомими людьми, які є кумирами сучасної молоді. Відтак, багато учнів і студентів ведуть свої власні блоги після занять.

На порталі YouTube, що також належить до групи Smart store, можна знайти величезну кількість відеоматеріалів. Відео вже давно вважається ефективним інструментом викладання і навчання. YouTube також надає користувачам унікальну можливість працювати з автентичними текстами, слухати носіїв мови і навіть вступати з ними у діалоги.

В умовах розвитку Smart-освіти дистанційне навчання набуває особливої значущості. З метою забезпечення ефективності дистанційного навчання та його максимального наближення до очного навчання застосовуються вебіари. У розподілі інструментів Smart-технологій вебіари відносимо до групи Smart interaction оскільки з їх допомогою будуються інтерактивні діалоги, відеоконференції з будь-якої географічної точки. В режимі онлайн можна ставити питання, одержати компетентні консультації, спільно обробляти інформацію і обмінюватися даними, а також за необхідності одержати запис вебінару для закріплення матеріалу і його поширення. Більше того, організація вебінару не вимагає додаткових фінансових витрат. Учасникам вебінару достатньо мати доступ до мережі Інтернет, веб-камери, мікрофон. Під час проведення вебінару вчитель може демонструвати відео-чи аудіо-матеріал, вести текстовий чат, передавати право на проведення вебінару іншому вчителю чи учню. Власний педагогічний досвід показав, що завдяки можливостям вебінару можна повноцінно розвивати слухо-вимовні, лексичні, граматичні навички учнів, та їх комунікативні вміння. Тому багато вчителів вважають вебіари повноцінною заміною аудиторних занять.

Це один інструмент із групи Smart store, Smart-підручник, викликає безсумнівний інтерес, оскільки найбільш часом зможе замінити як підручник на паперовому носії, так і електронний підручник. Smart-підручник - це комплексний навчальний матеріал, що створюється і оновлюється засобами технологічних інновацій

та інтернет-ресурсів. Як правило, Smart-підручник складається з блоку вивчення нового матеріалу, блоку засвоєння навчального матеріалу, блоку практичного застосування матеріалу, блоку обговорення і блоку контролю. Smart-підручники сприяють підвищенню ефективності навчання завдяки якісному професійному контенту, практичності, наявності графічного, відео- та аудіоматеріалу, індивідуальній траєкторії навчання, інтерактивним інструментам взаємодії з викладачем, системі тестування, системі коментування контенту, системі оцінки контенту.

Використання гаджетів є складовою сучасної освіти, але без встановлення на ньому додаткового програмного забезпечення, Smart-додатку, ми не можемо кваліфікувати його як Smart-інструмент. Вирішити цю проблему допоможе система Google, що пропонує додаток «Play Market», установлений у стандартних засобах мобільної операційної системи Android смартфонів і планшетів. Зареєструвавши аккаунт у системі Google, користувачі одержують доступ до всіх мережевих додатків системи Google. Додаток пропонує користувачеві широкий спектр категорій, не лише для дозволя, а й для навчання. Досить лише у пошуковику Google Play Market ввести назву навчального предмета і вийде список мобільних додатків із будь-якого предмета. Під час вивчення філологічних дисциплін «Play Market» пропонує значну кількість мобільних додатків, серед яких різноманітні вікторини, конструктори для створення вправ, тренажери з перевірки орфографії, словники, мовні репетитори і т.д. Для прикладу додаток «Слово дня» може застосовуватися для розширення лексичного запасу. На разі, мови так активно змішуються і розвиваються, що простежити за ними дуже складно. Цей додаток буде щодня пропонувати користувачам дізнатися нове слово та його значення. Додаток «Kahoot» уможливає організацію видовищного тестування, опитування, дискусії, турніру або змагання між командами, що сприятиме соціалізації навчання. Цей інструмент відносимо до групи Smart response, оскільки з його допомогою можна забезпечити зворотний зв'язок і формує оцінювання.

Конструктор «Learning Apps» забезпечує величезним вибором шаблонів вправ для створення інтерактивних завдань, за допомогою яких здобувачі освіти зможуть перевірити і закріпити свої знання в ігровій формі як на заняттях, так і за межами навчального закладу.

Онлайн інструмент «Quizlet» сприятиме розвитку лексичної компетенції учнів, а портал «Lyricstraining» надасть можливість практикувати іноземну мову через пісні, розвиваючи при цьо-

до 2021/2022 навчального року

му лексичні, орфографічні та слуховимовні навички. Додатки «Learning Apps», «Quizlet» та «Lyricstraining» відносимо до групи Smart trainer, інструменти якої сприяють тренуванню мовних і мовленнєвих навичок учнів.

Класифікація технологій Smart за групами Smart response, Smart store, Smart trainer і Smart interaction є досить умовною, оскільки майже кожний додаток можна переміщати із групи в групу в залежності від цілі, яку ставить перед собою викладач. Так, наприклад, вправу, створену в Learning Apps, можна застосовувати не лише з метою розвитку лексичних навичок, а й для перевірки та тестування лексичного матеріалу.

Існують також негативні чинники комп'ютерного навчання, про які потрібно пам'ятати, організовуючи інноваційний освітній процес:

1) небезпека зменшення навичок міжособистісного спілкування, оскільки у зв'язку зі спілкуванням із комп'ютером знижується кількість і якість особистих контактів, що може завдати шкоди й емоційному вихованню;

2) посилення соціальної нерівності, бо придбання дорогої техніки є доступним не всім;

3) небезпека зниження ролі усного та писемного мовлення;

4) ослаблення здібностей до самостійного творчого мислення, оскільки для комп'ютерних навчальних програм властиве пристосування мислення людини до певних правил і моделей, орієнтація на формальні логічні структури, заміна багатозначності на формальну однозначність, на реалізацію операцій, що мають зрозумілі умови й передбачають лише один висновок;

5) пасивність засвоєння інформації, тому що у творців програм є прагнення зробити засвоєння матеріалу простим і нетрудомістким;

6) небезпека зниження соціалізації людини, тобто її перебування між людьми та спілкування з ними, відвідування громадських і культурних заходів, музеїв, театрів, програм тощо;

7) недостатній рівень оснащення закладів освіти сучасними загальносистемними програмно-апаратними засобами комп'ютерної техніки, включаючи підключення до Інтернету.

Перехід до Smart-навчання неоднозначно впливає і на вчителів, у яких з'являється страх і психологічний бар'єр перед використанням Smart-технологій.

Інструменти Smart-технологій у жодному разі не замінять живого спілкування вчителя і учнів, однак зможуть забезпечити розв'язання поставлених педагогічних завдань і мінімізацію заявлених проблем шляхом створення та включення в педагогічний процес віртуальних мережевих спільнот. Роль вчителя повністю змінюється у Smart-середовищі: з носія інформації він перетворюється на фасилітатора комунікації в процесі спільних з учнями видів діяльності.

Розвиток мотивації учнів до вивчення іноземної мови через застосування змішаного навчання

Змішане навчання (від англ. «blended learning») – це поєднання онлайн та офлайн-навчання у один ланцюжок, що творить «навчальний досвід» учня. Дозволяє розвивати внутрішню мотивацію дітей, їх здібності до самоосвіти.

Процес змішаного навчання формується з: - традиційних форм навчання (очне навчання), класно-урочна система (face to face) - технології онлайн-навчання (новітні інформаційні та телекомунікаційні технології, самостійне опрацювання навчального матеріалу) Усі компоненти навчального предмету логічно пов'язані між собою і, як результат, учень отримує цілісний навчальний досвід (знання, уміння, навички). Змішане навчання дозволяє використовувати накопичений досвід класно-урочної системи, доповнюючи його сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями.

Що означає якісне змішане навчання? ПЕРСОНАЛІЗАЦІЮ. Урахування індивідуальних потреб кожного учня.

МАЙСТЕРНІСТЬ. Рух уперед не за графіком, а за готовністю.

ЧІТКІСТЬ І ЗРОЗУМІЛІСТЬ вимог, строків.

КОМПЕТЕНТНІСТЬ учня, яке базується на самоорганізації та самоосвіті.

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Основні компоненти змішаного навчання

Живі події. По суті, живе спілкування передбачає частину звичної роботи в аудиторії з вчителями та іншими учнями.

Онлайн-контент (самостійне навчання). Під час такого типу роботи учень самостійно опрацює матеріали у зручному для нього темпі, учителям необхідно надавати повні та зрозумілі інструкції щодо завдань.

Співпраця. Поєднує два ключових елементи: робота з однолітками і робота з учителями. Завдяки роботі з однолітками учні можуть знаходити нові рішення та ділитися отриманим досвідом і знаннями.

Оцінка. Оцінка важлива як для учнів, так і для вчителів. Учні можуть стежити за своїм прогресом, а вчителі натомість — оцінювати їхні знання та корегувати процес навчання через індивідуальне інструктування.

Додаткові матеріали. Додаткові матеріали можуть охоплювати роздруковані матеріали, схеми, корисні ресурси тощо.

Моделі змішаного навчання

Ротація станцій (зміна робочих зон) Ця модель чудово працює як у молодших, так і у середніх класах. Педагог об'єднує учнів у три команди за зонами навчальної діяльності:

перша – робота з учителем, друга – проектна робота у групах, третя – онлайн-навчання.

Протягом уроку учні переміщуються між станціями (зонами) так, аби побувати на кожній із них.

Ротація лабораторій (зміна клавіс) Модель підходить учням будь-якого віку та класу. Вона схожа на ротацію станцій, але менш ефективна, бо не містить обов'язкову проектну роботу. Частина занять проходить у звичайних класах, а на одному з уроків діти переходять у комп'ютерний клас, де індивідуально працюють в онлайн-форматі для поглиблення чи закріплення отриманих знань.

Перевернутий клас (flipped classroom) Модель підходить для школярів будь-якого віку. Це найпростіша для реалізації модель, яка поєднує навчання вдома та у школі. Удома школярі в онлайн-форматі опрацюють новий теоретичний матеріал: дивляться відеолекції, читають статті тощо, а у школі – закріплюють вивчене та актуалізують отримані знання. Вчитель проводить групові заняття, допомагає виконувати практичні завдання/проекти, пояснює складні завдання тощо.

Гнучка модель (індивідуальна ротація) Для учнів середніх і старших класів. Для занять за індивідуальним планом використовуються великі приміщення (бібліотека, актовий зал тощо), де у кожного учня буде робоче місце. По периметру цього простору розміщуються зони для роботи в малих групах, для дискусії. Головне – школярі мають вільно переміщатися та утворювати групи з урахуванням навчальних потреб. Основна ідея гнучкої моделі – дитина вчиться виробляти для навчання гнучкий графік.

Діяльнісний підхід

Діяльнісний підхід – це спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію.

Визначними рисами цього підходу є:

- постановка цілей, реалізація шляхів, подолання труднощів;

- результат – це вихід з навчально-пізнавальної діяльності в самоосвіту і далі – перехід до творчої діяльності;

- ця діяльність організовується систематично, відпрацьовується (тренується) до рівня компетентності (автоматизму, звички);

до 2021/2022 навчального року

- це власна діяльність дитини (ключове слово «власна»);

- у такій діяльності слід активно задіяти психічні процеси (сприйняття, пам'ять, увагу, емоції, мотивацію);

- особливе місце в діяльній діяльності: пошук інформації, робота з сучасними джерелами, аналіз, систематизація;

- учень повинен навчитися здійснювати самоконтроль власної діяльності.

Навчально-пізнавальна діяльність складається з інтелектуальної, дослідницько-експериментальної, конструкторської, інформаційно-пошукової, винахідницької, раціоналізаторської, кожна з яких має свою структуру. Ця діяльність організовується в зоні найближчого розвитку учня, яку стисло можна визначити як таку, в якій вимагається не пригадування раніше вивченого, не використання способів дій лише за аналогією, за відпрацьованим алгоритмом, а напружена власна розумова діяльність, спрямована на розв'язання раніше невідомих навчальних завдань.

Школяр має бути постійно включений у самостійний пошук нових знань і використовувати для цього способи самонавчання. Якщо учень не включений у таку діяльність, його навчання припиняється.

Самостійна робота розглядається як перетворення інформації на знання, вміння, навички і далі – на компетенцію. Саме тому вона має мати місце на більшості уроках та позакласних занять: від постановки мети до здійснення контролю і самоконтролю, корекції, з переходом від найпростіших видів робіт до складніших, що мають пошуковий характер. Досвід показує, що ефективність самостійної роботи досягається, якщо вона є одним з основних органічних компонентів освітнього процесу і здійснюється планомірно, систематично, а не випадково й епізодично. Учитель здійснює управління цією діяльністю (планування, організація, мотивація, контроль).

Якщо метою є засвоєння нової теми, то шлях до досягнення такої мети лежить через організацію особистого сприйняття, усвідомлення, осмислення, запам'ятовування, узагальнення і систематизацію, використання знань на практиці в стандартних та нестандартних умовах, набуття досвіду – творчої діяльності.

Реалізувати діяльнісний підхід можна через засвоєння учнями і постійне удосконалення змісту і суті універсальних, надпредметних, узагальнених способів дій, знання їх структури і функцій. Це весь комплекс дій, які використовуються у вивченні різних предметів і складають таку фундаментальну компетенцію, як вміння самостійно вчитися і самодосконалюватися. До цих дій від-

носяться логічні операції аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення і систематизації, класифікації, індукції й дедукції, виділення головного тощо. Уміння використовувати ці логічні операції – серцевина універсальних навчальних дій.

При вивченні абсолютної більшості тем шкільних курсів можна і треба не лише використовувати ці розумові дії, а й підкреслювати їхню необхідність, науковість, формувати в учнів вміння їх успішно застосовувати, підкреслювати, що ці вміння не менш значимі, ніж сам зміст матеріалу, що вивчається.

Разом із формуванням логічних операцій вчимо учнів прийомів запам'ятовування головного, відшукування причинно-наслідкових зв'язків тощо. Озброєння учнів узагальненими способами дій – це надійний шлях до розгортання процесів самонавчання, самовдосконалення, вміння вчитись удосконалившись. Тому набуття компетентності «вміння вчитися» є, безумовно, основною проблемою тих, хто навчається.

На уроках необхідно створювати ситуації, в яких учень повинен:

- захищати свою думку, наводити на її захист аргументи, докази, користуватися здобутими знаннями;

- ставити запитання вчителю, товаришам; з'ясувати незрозуміле, поглиблювати процес пізнання;

- рецензувати відповіді товаришів, твори, інші творчі роботи, вносити корективи, давати поради;

- ділитися своїми знаннями з іншими;
- допомагати товаришам, коли вони відчувають утруднення, пояснювати незрозуміле;

- спонукати учнів знаходити не одне лише рішення з декількох самостійно зроблених;

- практикувати вільний вибір завдань, переважно пошукових, творчих;

- створювати ситуації самоперевірки, аналізу особистих пізнавальних і практичних дій;

- урізноманітнювати діяльність, включати в пізнання елементи праці, гри, цікавинки, художньої, громадської та інших видів діяльності;

- викликати інтерес до колективної діяльності, на основі якої відбувається формування активної позиції.

Активна пізнавальна діяльність – один із головних критеріїв якості підготовки учнів, а сприятливий мікроклімат спілкування в класі – це шлях до успіху. Діяльнісний метод навчання знімає в учнів страх перед помилкою, вчить сприймати невдачу не як трагедію, а як сигнал для її виправлення. Такий підхід до вирішення проблем, особливо у важких ситуаціях, необхідний і в житті: у разі невдачі не впадати в зневіру, а шукати і знаходити конструктивний шлях вирішення проблеми.

Тому перспективність розвитку дитини залежить від спільної діяльності з педагогом, що передбачає розвивальне спілкування, яке сприяє саморозвитку, формуванню творчої особистості, спонукає до пізнання, самовиявлення. Як зазначив В. Сухомлинський, «усі наші задуми, усі пошуки і побажання перетворюються на порох, якщо немає в учнів бажання вчитися». Будуючи кожен урок як цілісний творчий процес, використовуючи інноваційні методи навчання та виховання, організовуючи взаємодію з учнями, яка базується на емпатії, пріоритеті індивідуальності, вчитель зберігає унікальність, самобутність кожної дитини, розвиває креативність мислення. Така діяльність сприяє підвищенню мотивації до праці, розвитку інтелекту, дає відчуття успіху в навчанні.

Отже, головне в реалізації технології діяльничого методу навчання полягає не в тому, щоб учень знав більше, а в тому, щоб він умів пізнавати, здобувати необхідні знання, вміло застосовувати їх у житті, в роботі, в будь-яких ситуаціях.

Вивчення іноземних мов у 2021/2022 н.р. здійснюватиметься за декількома Державними стандартами та типовими освітніми програмами, а саме:

- **для учнів 1-4 класів** – за новим Державним стандартом початкової освіти, затвердженим Постановою КМУ від 21.02.2018 №87, «Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом О. Я. Савченко» та «Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом Р. Б. Шияна»;

- **для учнів 5-9 класів** – за Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти, затвердженим Постановою КМУ від 23.11.2011 № 1392 та Типовою освітньою програмою закладів загальної середньої освіти II ступеня (базова середня освіта), розробленою на виконання Закону України «Про освіту» та затвердженою наказом МОН від 20.04.2018 №408;

- **для учнів 10-11 класів** – за Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти, затвердженого Постановою КМУ від 23.11.2011 № 1392 та Типовою освітньою програмою закладів загальної середньої освіти III ступеня (профільна середня освіта), розробленою на виконання Закону України «Про освіту» і затвердженою наказом МОН від 20.04.2018 № 407.

Відповідно до нового Закону України Типова освітня програма визначає: загальний обсяг навчального навантаження; орієнтовну тривалість і можливі взаємозв'язки окремих предметів, факультативів, курсів за вибором тощо, зокрема їх інтеграції, а також логічної послідовності їх вивчення, які

до 2021/2022 навчального року

подані в рамках навчальних планів. Як і в попередні роки, заклад освіти має право вибору щодо вивчення другої іноземної мови. Рішення про запровадження вивчення другої іноземної мови приймається закладом освіти залежно від умов для такого вивчення самостійно.

Типові освітні програми з іноземних мов містять низку тем і питань, що безпосередньо пов'язані з проблематикою інтегрованих змістових ліній.

Програми не обмежують смислове та лінгвістичне наповнення інтегрованих змістових ліній, а лише пропонують орієнтовні шляхи їх реалізації. Вчителі можуть наповнити новим міжпредметним змістом й інші теми, створювати альтернативні можливості для поєднання різних знань та умінь, а також навчальних методів із метою формування ключових життєвих умінь та досягнення цілісності навчальної програми й освітнього процесу відповідно до потреб певного класу.

Ведення шкільної документації

Відповідно до загальних вимог до ведення класного журналу, записи в журналі ведуться державною мовою. З іноземних мов частково допускається запис змісту уроку та завдання додану мовою вивчення предмета. Зошити підписуються іноземною мовою, яка вивчається.

Учнівські зошити, в яких виконуються класні та домашні роботи з іноземних мов, перевіряються: у 2-4 класах – після кожного уроку в усіх учнів із виставленням оцінок та виправлення помилок; у 5-9-х класах – один раз на тиждень; у 10-11- класах – перевіряються найважливіші роботи один раз на місяць. Результати перевірки робочих зошитів не враховуються при виставленні тематичного або семестрового балу.

До виправлення помилок у письмових роботах вчителі можуть підходити диференційовано, враховуючи вікові особливості учнів та рівень сформованості відповідного умінь у конкретного учня/учениці: виправляти помилки власноруч; підкреслювати слово/вираз тощо з помилкою; підкреслювати саму помилку з метою самостійного виправлення її учнем/ученицею; позначати рядок, в якому є помилка, на полях з метою самостійного пошуку та виправлення помилки учнями.

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з іноземних мов у системі загальної освіти (5-11 класи)

Основними видами оцінювання з іноземної мови є поточне, тематичне, семестрове, річне оцінювання та підсумкова державна атестація. Більшість прийомів поточного оціню-

вання спрямовано на детальну перевірку окремих параметрів мови або умінь мовлення, яких щойно навчили, тематичне оцінювання проводиться на основі поточного оцінювання й виставляється єдиний тематичний бал. Під час виставлення тематичного балу результати перевірки робочих зошитів не враховуються.

Семестрове оцінювання з іноземної мови проводиться один раз наприкінці семестру за чотирма видами мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо).

Основна функція поточного контролю – навчальна. Запитання, завдання, тести спрямовані на закріплення вивченого матеріалу і повторення пройденого, тому індивідуальні форми доцільно поєднувати із фронтальною роботою групи.

Тематичне оцінювання проводиться на основі поточного. Окремого оцінювання для виставлення тематичних оцінок не передбачено.

Важливою ланкою в системі контролю є семестровий контроль, що проводиться періодично з метою перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу в обсязі навчальних тем, розділів семестру й підтвердження результатів поточних балів, отриманих учнями раніше. Семестровий контроль проводиться двічі на рік.

Завдання для проведення семестрового контролю складаються на основі програми, охоплюють найбільш актуальні розділи й теми вивченого матеріалу, розробляються вчителем з урахуванням рівня навченості, що дозволяє реалізувати диференційований підхід до навчання. Семестровий контроль проводиться за всіма мовленнєвими вміннями. В журналі робиться, наприклад, такий запис:

4.12	7.12	14.12	21.12
Контроль читання	Контроль аудіювання	Контроль усного мовлення	Контроль письма

Контроль може бути комплексним і проводиться у формі тестування. Оцінка за семестр ставиться на основі поточного оцінювання (тематичного) та оцінок контролю мовленнєвих умінь.

Використані джерела

1. Гончарова О., Лісіна Г. Теоретичні засади формування готовності майбутнього вчителя іноземної мови до інноваційної діяльності. Імідж сучасного педагога. 2010. № 5. С. 52–54.

2. Державний стандарт базової середньої освіти. Державні стандарти. Міністерство освіти і науки України. [Електронний ресурс]: від 30 вересня 2020 р. N 898. – Режим доступу: <https://bit.ly/3BjwHil>

3. Калініна Л. В., Калінін В. О. Формування методичної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови під час професійної підготовки у мовному ВНЗ. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Сер. Педагогічні науки. 2015. Вип. 4. С. 36–40.

4. Кушнір А. С. Переваги та недоліки використання Smart-технологій у навчанні іноземних мов. Актуальні питання науки: матеріали І міжн. наук.-практ. конф. Бердянськ : БДПУ. 2020. С. 158–160.

5. Кушнір А.С. Підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей до застосування smart-технологій у професійній діяльності: дис. д-ра філософії: 13.00.04/Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2020. 306 с. -

Режим доступу: <https://bit.ly/3wZTLjr>

6. Левін М. Как технологии изменят образование: пять главных трендов. - Режим доступу: <https://bit.ly/3wQUNp>

7. Москаль О. В. Діяльнісний підхід як основа організації освітнього процесу у початковій школі.- Режим доступу: Діяльнісний підхід як основа організації освітнього процесу в початковій школі (vseosvita.ua)

8. Пишко О. Л. Інтерактивні методи навчання як спосіб розвитку творчих здібностей учнів на уроках історії та правознавства. Народна освіта. Електронне наукове фахове видання [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: http://narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2257.

9. Тихомиров В. П. Мир на пути smart education. Новые возможности для развития // Открытое образование. – 2011. – № 3.– С. 22–28. –

Режим доступу: <https://bit.ly/3wNBVju>

10. Змішане навчання. – Режим доступу : <https://sites.google.com/a/lyceum2.cv.ua/metodichni-j-navigator/metodichni-materiali/zmishane-navcanna>

**Лариса ЛУЦЕНКО,
Тетяна МОРОЗ,
методисти іноземних мов
НМЦ професійного розвитку
педагогічних та керівних
працівників установ і закладів
дошкільної та загальної середньої
освіти Хмельницького ОІППО.**